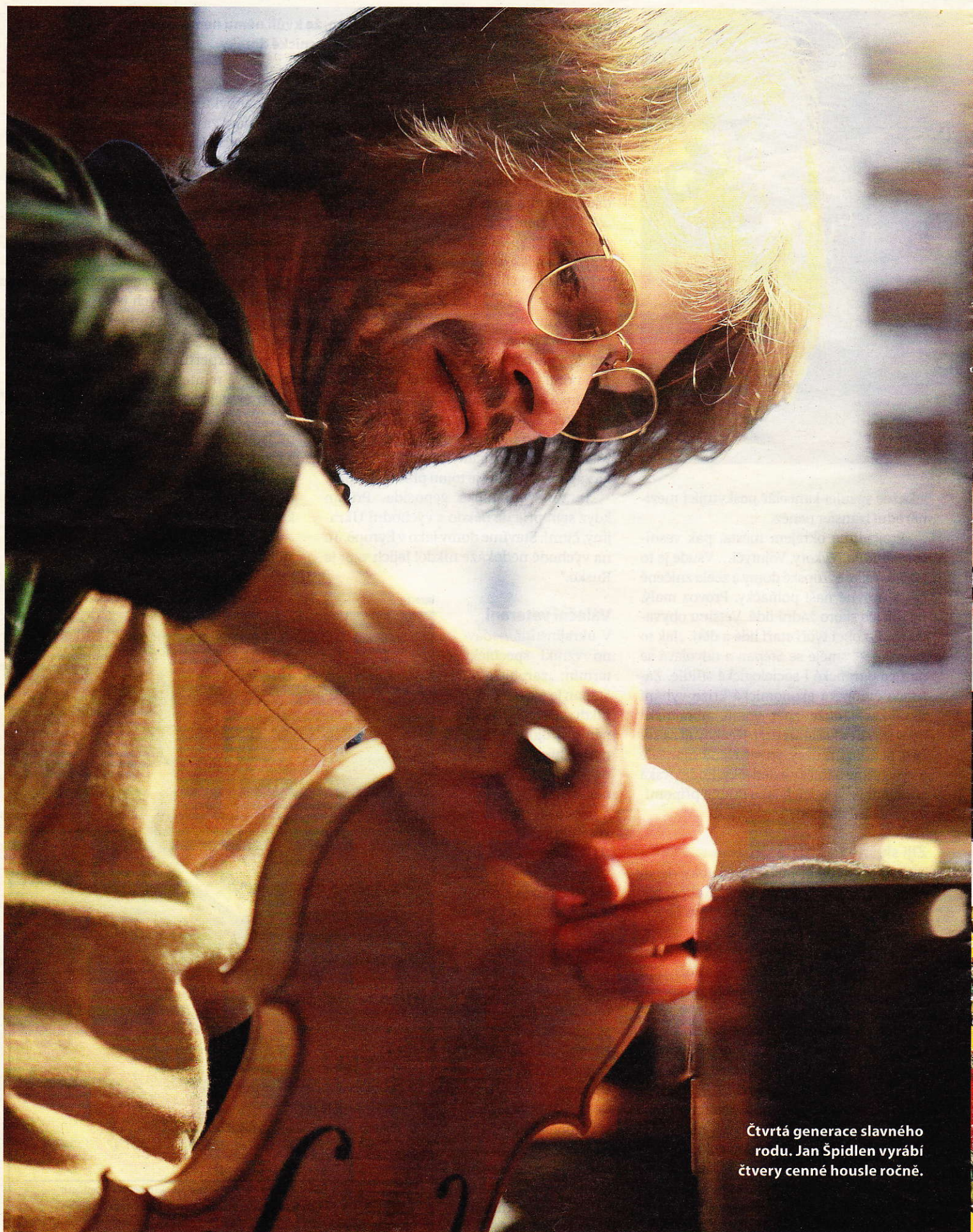

Čtvrtá generace slavného rodu. Jan Špidlen vyrábí čtyři cenné housle ročně.

Jan Špidlen

Nechci jen obkreslovat staré housle

Houslař Jan Špidlen hledá cestu, jak vystoupit ze stínu Stradivariho a dalších starých mistrů. Jeden takový pokus se právě rodí v domě na dohled od Františkánské zahrady, kde mají mistři Špidlenové už po tři generace dílnu.

Text: Markéta Žídková Foto: Tomáš Krist

V době, které kraluje potřeba a nikoliv kvalita, má Jan Špidlen štěstí. Dělá práci, která si vysloveně žádá preciznost a dokonalost. Milimetr po milimetru ukrajuje z javorového a smrkového dřeva. A pod jeho rukama se pomalu vylupují další housle. Ročně takhle vyrobí troje až čtvery.

„Pečlivost má mnoho stupňů, záleží na eleganci, vyvážení jednotlivých částí, okraje mohou být tlusté, kulaté, nebo naopak hodně štíhlé... Takhle můžeme po těch houslích jít od detailu k detailu a na všem najdeme rozdíly,“ vysvětluje, jak se odlišují housle jednotlivých houslařů. Právě výrazný charakter spolu s dokonalým zvukem je tím, čeho si znalci žádají.

„Hodně se cení, když jsou housle charakteristické. Když nebudou podepsané, a přesto je poznat, kdo je dělal,“ říká.

Housle Špidlenů svůj charakter jednoznačně mají. Patří ke špičce už čtvrtou generaci. Ještě v 19. století je začal vyrábět pradědeček František, poté jeho syn Otakar, donedávna se čekalo na housle jeho syna Přemysla a dnes v rodinné tradici pokračuje Jan. Na ty jeho je aktuální pořadník plný do konce roku 2014.

Mezi surfem a houslemi

V přízemní dílně s okny do úzké uličky

Na houslích se kromě zvuku oceňuje i výrazný charakter.

vedoucí k Františkánské zahradě v centru Prahy panuje klid, který občas prorážejí jen andulky v kleci u okna. I když se tu pracuje se dřevem, až na pár hoblin pod stolem je všude čisto. Na trezoru, jenž ukrývá nejcennější kousky, trůní motorkářská helma. Jan Špidlen se sice od mládí u svého otce učil práci, která si žádá „sitzfleisch“, naštěstí ale ne celého člověka.

Tak se díky rodičům dostal i ke sportu. Jeho maminka dělala závodně rychlostní kanoistiku, otec byl v letech 1946–48 členem českého národního družstva v lyžování.

A Jan Špidlen ve svých třinácti letech objevil tehdy rodící se windsurfing, v němž to dotáhl až do reprezentace.

„K surfu jsem se dostal díky tomu, že jsme měli chatu na Slapech. Tehdy to byl nový vynález. Táta byl sportovec, a dokud se to smělo, měl na Slapech i motorák. Jezdil totiž na vodních lyžích. A v zimě vyrážel na hory. Tak někde sehnal surf, zkusili jsme to a mně to šlo hodně dobře. Začali jsme jezdit závody a druhým rokem už jsem byl vepředu,“ vzpomíná mistr houslař na svá závodní léta. U surfu vydržel deset let. „V mezičase ale začaly snowboardy. To už nebylo s tátou, ale s kamarády, kteří to někde viděli a postavili první prkno,“ dodává. Dnes mu zůstalo kolo a motorka, na které jezdí do práce.

Ve stejném čase jako s reprezentací se ale pomalu připravoval i na cestu, kterou prošlapávaly tři generace před ním. Potřebuje houslař taky teorii, nebo je to hlavně řemeslo a hodiny a hodiny v dílně?

„Houslařství hodně vyrůstá z historie. Když studujete v knihách staré nástroje nebo biografie houslařů, hodně se dozvíte. Ale ve škole se člověk naučí opravdu jenom základy, většinu toho, co umím, jsem se naučil u otce,“ říká.

Studovat začal na Střední umělecko-průmyslové škole v Praze v oboru řezbářství. Pak ho komunisti (jen) na rok pustili na Mezinárodní houslařskou školu do

německého Mittenwaldu a opět se vrátil k řezbářství. Za dva roky postavil pod otcovým vedením jednu housle.

Až pak ho poslal na zkušenou – v jeho případě do Anglie, kde na přelomu let 1989/90 působil u prestižní londýnské firmy J & A Beare.

Místo toho, aby po práci prozkoumával Londýn, si ve volném čase postavil kopii houslí, které se v dílně opravovaly.

„Chodil jsem brzo ráno s uklízečkou. Jakmile odemkla a vypnula poplašné zařízení, mohl jsem dovnitř. Měl jsem důvěru, že mi nechali klíče od sejfu a mohl jsem si vzít housle, které jsou dnes na prodej asi za 15 milionů dolarů,“ vypráví.

Jeho píle se mu vzápětí vrátila. Nástroj od něj koupil Josef Suk. „To samozřejmě nebylo náhodou, Josef Suk byl rodinný přítel a kamarád táty, tak to šlo snadno. Ale ty housle měly kvalitu, on by je nekoupil jen z nějakého přátelství,“ vypráví.

To, že si od tříadvacetiletého houslaře koupil housle velký virtuos, bylo jen předznamenání Špidlenovy úspěšné dráhy. Zavedla ho až k absolutním vrcholům. Jako v roce 2003, kdy v šestatřiceti letech zaznamenal dvojitý úspěch na prestižní soutěži Triennale v italské Cremoně. Získal nejen první, ale i druhou cenu.

Inovace do šuplíku

Z dílny Jana Špidlena vycházejí oba mezi houslaři nejžádanější modely – jak stradivari, tak guarneri. Laikovi samozřejmě vrtá hlavou, proč jsou v jednadvacátém století ideálním vzorem housle z přelomu 17. a 18. století.

„Ty housle byly skutečně vymyšleny tak dokonale, že jsme nebyli schopni vymyslet nic lepšího, proto v téměř nezměněné podobě existují dodnes. Ne že by se nikdo nesnažil, bylo mnoho pokusů o inovaci houslí, ale žádná změna se neujala,“ vysvětluje Jan Špidlen.

Ale protože je to mnohdy frustrující, pokoušejí se houslaři stále o nějakou novinku. I Jan Špidlen. „Byl jsem nespokojený s tím, že to děláme pořád stejně. Ale zase jsem nechtěl dělat změnu jen pro změnu. Chtěl jsem zlepšit kvalitu. Tak jsem trochu změnil tvar, zvětšil jsem nepatrně jejich objem, zkrátil růžky, ztenčil okraje. Moje myšlenka byla, že protože se korpus houslí chvěje v celém povrchu a nedá se to dělit na součásti – na před-

I slavné modré housle Pavla Šporcla (na fotografii z roku 2008) pocházejí z dílny Jana Špidlena.

ní desku, zadní desku, ale housle vibrují i přes rantly, prostě všude –, pokusím se ty okraje, které jsou pevné a špatně kmitají, minimalizovat,“ vysvětluje a pokračuje v novinkách: „Krky na houslích se časem sklánějí, jak za ně táhnou struny. A musí se to po čase opravovat. Stejně je to u kytar, ale ty mají v krku drát. Já jsem něco podobného udělal do krku houslí. A fungovalo to. Zatím se to neohnulo. Na basový trámec jsem dal uhlíkové vlákno, protože ten taky časem povolí. A tyhle housle vlastní Pavel Šporcl.“

Těchto houslí si všimla i neodborná veřejnost. Jsou totiž modré. „Diskutovali jsme tehdy o barvě a vyšlo najevo, že ta klasická hnědá, červená vlastně není nutná. A Pavel se toho chytil – a že chce modré. A nakonec se to osvědčilo, ta modrá je takové gesto, že se nemusíme jen spokojovat s tradicí, že jsme ochotní hledat. Ale fakt je, že mezi předními sólisty je Pavel asi jediný, kdo má takhle excentrický nástroj,“ říká s tím, že inovace si člověk dělá hlavně do šuplíku.

Špatně se totiž prodávají. „Trh je velice konzervativní. Všichni chtějí osvědčené modely, Pavel je v tom velká výjimka. O to větší mám radost, že ty housle neleží v šuplíku,“ říká Jan Špidlen a začíná vysvětlovat, proč si trh stále žádá nápodoby starých mistrů.

To, že Stradivari stanovil standard, byla podle houslaře do značné míry souhra okolností. Jednak byl strašně dobrý a pracovitý, vyšel z nejlepší dílny v Itálii, od Amatiho. Určitě to byl ale skvělý „manager“ a strašný pedant. „Co se po něm našly nějaké písemnosti, například závět, tam je všechno tak přesné! To musel být hrozný chlap. Byl chytrý, housle inovoval, nedělal je od začátku pořád stejně. Je vidět, že o tom přemýšlel a že hledal. V té době se také měnily požadavky na housle, hudba začala být světskou záležitostí, už to nebylo jenom do kostela nebo do hospody, už se hrálo i ve větších prostorách, pro široké publikum. Takže bylo potřeba, aby housle byly slyšet ve velkém sále a byly průraznější. A on je dokázal přizpůsobit,“ vysvětluje Jan Špidlen, a otevírá tak laikovi okno do světa houslařů:

Stradivari měl prý dobré zákazníky, šlechtice a královské dvory, byl výrazně nejúspěšnější už ve své době. Není proto divu, že je dnes legenda. Také dřevo, které používal, bylo možná plavené, a získá-

lo tím pro zvuk lepší vlastnosti. Dneska se už, jak známo, neplaví.

Další okolnost: Olejový lak, který dnes tak obdivujeme, a nevíme, jak ho udělat, tehdy používala celá Itálie a plno okolních zemí – a najednou se někdy na konci 18. století tato technologie přestala používat, nahradil ji lak lihový. „Itálie byla Mekka, všichni chtěli housle z Itálie, starý lak asi špatně schnul, možná proto ho nahradili lakem, který schnul rychleji a umožnil vyrábět více nástrojů. A dnes to není tak krásné,“ vysvětluje Jan Špidlen.

Další důvod, proč se podle něj vývoj zastavil u Stradivariho, je ten, že se do té doby nepoužíval metrický systém. Houslaři nepoužívali centimetry ani palce. Tvary a velikosti se odvozovaly poměry, využívali například zlatý řez. Věděli, že když chtějí takhle velké housle, kobylka bude na jedné třetině délky. Nebo že šířka je v nějakém poměru k délce.

To je ovšem jiný způsob myšlení, když člověk neuvažuje v absolutních mírách, ale v poměrech. Díky tomu je však možné docílit nádherného harmonického tvaru, například díky zlatému řezu dodnes obdivujeme díla renesančních malířů. Stejný způsob myšlení se zrcadlí v hudbě. „To, co vidíme jako krásné, slyšíme i v harmonii. Vezměte si, že intervaly v harmonii odpovídají taky poměrům. Zase se jedná o proporce. To se dá i změřit, kmitočty když rozdělíte poměrem, dostanete čistý akord,“ říká Jan Špidlen s tím, že i housle byly tímto způsobem postavené, než se začal používat metrický systém. „Pomocí poměrů a řezů si mistři housle měnili a vytvářeli svoje modely. Po

smrti Stradivariho se to změnilo. A protože se princip poměrů přestal používat, vývoj tvaru houslí se zastavil. My už jen obkresluje jeho housle. Předtím když dělal mladý Ital zkoušky na mistra, měl za úkol nejen postavit nástroj, ale pomoci kružítko a pravítka také zkonstruovat tvar loutny,“ vysvětluje Jan Špidlen.

„A vy byste to uměl?“ ptám se směle.

– „Já o tom mám knížku, tak bych se to nějak naučil. Ale jak jste se ptala, co mám rozdělaného za inovaci, tak je to můj vlastní model, který má v sobě moje inovativní nápady, ale který jsem si sestrojil způsobem, jímž postupovali staří mistři. Mám tam poměry, které se používaly ve vrcholné době, v Itálii v 18. století. Tyto moje housle nejsou obkreslené.“

– „Šel jste na to tou jejich cestou?“

– „Šel jsem na to od píky – jako oni.“

– „A ty housle už jsou funkční?“

– „Ne, jsou rozdělané v krabici.“ ●

inzerce

Poznejte odlišný přístup a nadstandardní péči!

Užívejte si života a starosti o své peníze ponechte odborníkům! O tom, jak nejlépe zhodnotit své finance, se poraďte v pohodlí při kávě se svým osobním bankéřem. S novou službou Individual Banking od GE Money Bank získáte víc než běžný bankovní servis. Individual Banking je založen na osobním přístupu a nabídce produktů s upravenými parametry, která je pro každého klienta jedinečná.

Můžete se spolehnout na absolutní diskrétnost a pohodlí. Bude se o vás starat specializovaný bankéř, a to v čase a místě podle vašich možností. Získáte zvýhodněné produkty i finanční plánování včetně možnosti lepšího zhodnocení úspor, výhodnější sazby u hypotéky nebo širšího výběru podílových fondů k investování. Samozřejmě jsou bezplatné konzultace a analýza finančních potřeb.

„Individual Banking je určený aktivním lidem, kteří si váží volného času a zároveň si uvědomují nezbytnost dlouhodobě zajistit finanční potřeby pro sebe i svou rodinu,“ říká Radek Hubený, segmentový manažer GE Money Bank.

Individual Banking mohou získat zájemci s čistým měsíčním příjmem vyšším než 40 tisíc Kč, případně s vyší vkladu nad 500 tisíc Kč.

Bližší informace najdete na webových stránkách www.individualbanking.cz nebo na lince 800 103 060.

GE Money Bank